

עיריות ומועצות מקומיות, וכל איש ואשה בישוב: פועל, פקיד, רופא, מורה, סופר, קבלן, בעל בית וחרשתו, סוחר ומנהל משק — נתבעים להושיט יד-אחים נאמנה לקליטת העולים, להדרכתם, לחינוכם, לסידורם ולהשתתפותם בארץ. מאמצים אלה ידרשו מאתנו לא שנה ולא שנתיים, אלא לאורך ימים וללא ליאות, במתיחות גוברת. זהו היעוד העליון של תקופתנו. בכור ההיתוך של אחיה יהודית ומשמעת צבאית יצורף בליל-האדם הזורם מגלויות-נכר, יזוקק ויטוהר מסיגיו הזרים הנפסדים, ימחקו המוזיצות העדתיות, ותחושל אחדות נאמנה של אומה מחדשת געוריה, יונקת מעבר עתיקי-יומין, גדול-עלילה ורב-מאבקים, נבנית ומתעלה בעבודה חלוצית ובת-הורין, נאזרת ברוח גבורה, עוז ותעצומות, וצמודה לחזון אחרת-הימים שהגיעה תקופת ביצועו.

ה' בתמוז תש"י — 20.6.1950

עניני הבטחון

בישיבה המאה וחמישים וארבע של הכנסת הראשונה

הפעם עליתי על הבמה לדבר כשר-הבטחון, ורק כזה בלבד. הוויכוח על התקציב הוא הזדמנות מתאימה לבירור כולל של כל עניני המדינה וכל משרדי הממשלה, לרבות המשרד שאני מדבר עכשיו בשמו. ואם מתווכחים אחדים הרחיבו את היריעה ועשו גם חשבון אישי — הרי זה טעמם וזו זכותם. וכבר אמרתי בהזדמנות אחרת שאין עיני צרה במחקריו הביוגרפיים של חבר הכנסת בנטוב וחברי מפלגתו הרוצים ללכת בעקבותיו בדיונים בכנסת. — יבושם להם. בהרצאתו המאלפת של חבר-הכנסת בנטוב על אישיותו של שר-הבטחון היו גם שתי הערות לענין, ועליהן אעמוד כאן. הוא סיפר שביקר באילת ומצא שם שתי משתלות, אחת של משרד-החקלאות ואחת של משרד-הבטחון. האם לא תרגז ארץ על בזבוז זה? ובכן, רבותי, אף אני הייתי באילת, לפני ידידי בנטוב. וכשבאתי לשם

שוב אחרי יסוד המדינה — לא מצאתי אף משתלה אחת. אבל מצאתי שם יהודים לבושי-מדים ששלחתי שמה, ואמרתי להם: אם כי לפי החוק הצבאי בעולם אין חיילים חייבים לעשות משתלות במדבר, אבל חיילים בצבא-הגנה לישראל חייבים על כך. ושמחתי שנמצא „משוגע“ אחד בחיל-ההנדסה שהקים עוד מקודם משתלות במחנות צבא-הגנה לישראל, „משוגע“ זה לא נח ולא שקט עד שהקים משתלה באילת, שלא ראתה דבר כזה מאז ששתי-מיי-בראשית.

כשבאתי בפעם השניה לאילת לאחר יסוד המדינה, מצאתי משתלה, זו של חיל ההנדסה לצבא-הגנה לישראל. הצטערתי שהיא קטנה כל כך, ושמחתי שיש לנו „משוגעים“ ממין זה בצבא-הגנה לישראל, אם כי אין בנטיב מוכנים אותם למחנה החלוצי של ד"ר סנה. איתו „משוגע“ הקים משתלה גם בעין-חוסוב בערבה, וחבל שמר בנטיב לא היה שם. וטוב הדבר שמשרד-החקלאות לא הסתפק במשתלה של הצבא והקים עוד משתלה באילת — ותבוא עליו ברכה. ואם יבואו יהודים שאינם ממשרד-הבטחון וממשרד-החקלאות ויעשו משתלה שלישית באילת — אחזק ידיהם. תרבינה משתלות בנגב — זוהי תפארתנו בדרך שאנו הולכים בה.

ולמר בנטיב יש קובלנה שניה: הוא שמע שחיל-ההנדסה בנה כביש לעין-חוסוב. אני רוצה לאשר השמועה „הנוראה“ שהגיעה למר בנטיב. חיל-ההנדסה לא בנה כביש לעין-חוסוב — אלא עשה יותר מזה: תיקן כל הדרך מבאר-שבע ועד אילת. ואני מודה באשמה זו. מר בנטיב גילה חטא כבד בעבודה זו: חיל-ההנדסה העסיק בעבודתו פועלים שכירים. אני מודה גם באשמה זו. לא ידעתי עד עכשיו שאסור לצבא להעסיק בעבודתו פועלים שכירים. בכל אופן לא קראתי על החלטה כזו בשום מועצה של הקיבוצים, המוסיפים להעסיק עבודה שכירה גם לאחר פירסום החלטותיהם נגד עבודה שכירה. אני רק מצטער שמר בנטיב קיפח שכרו של הנוער החלוצי בעבודה זו, חלקו של נח"ל וגדנ"ע, שיש להם חלק לא קטן בתיקון הדרך במדבר. ואין הצבא צריך להתנצל כלל על התקינו דרכים במדבר, — הוא אחראי על כך. זהו אחד המבצעים החלוציים ביותר של צבאנו —

ואין על מה להתבייש, אם גם פעולה זו עוררה משום-מה חמתו של מר בנטוב.

*

הנאם השני שעמד על עניני בטחון בוויכוח על התקציב היה חבר הכנסת מרידור. הוא הכריז שהיה מוכן לקבל על עצמו לקצץ תקציב הבטחון עד 50% — אילו ניתנו לו שלושה תנאים: אילו היה צבאנו חונה על הירדן, אילו ירושלים לא היתה מחולקת, ואילו עבדאללה לא היה קרוב. אני הייתי רבתי, מקטין תקציב הבטחון במאה אחוזים — אילו חזון נביאנו על שלום עולמי היה מתקיים בימינו וגוי אל גוי לא היה נושא חרב. מכיון שחזון זה הוא עדיין הלכתא-למשיחא, הריני מעיז לחלוק על דבריו של מרידור. גם אילו עמדנו על הירדן — לא היה משתנה המרחק בינינו ובין עבדאללה. חבר הכנסת מרידור התאונן על כך שיש חוסר תכנון בשטח הבטחון, וששר-הבטחון מטופל יותר מדי, לאחר שהוא גם ראש-הממשלה וממלא-מקום שר-החוץ וגם ממלא-מקום שר העבודה והביטוח העממי. — אם כי בפרט זה טעה, וחברי קפלן הוא ממלא-מקום שר-העבודה, אבל צדק מרידור באמרו, שגם למר בן-גוריון אין יותר ממוח אחד. אם-כי אני אסיר תודה לקדוש-ברוך-הוא על המוח האחד, בקורתו של מר מרידור בנקודה זו אינה לגמרי משוללת יסוד. אני רוצה להזכיר לכנסת שמעל במה זו הבעתי כבר פעם תקוותי שיעלה בידי להשתחרר מעול תיק הבטחון, ואני מצטער צער רב על שעד היום הזה לא ניתנה לי הזדמנות לעשות זאת: אמנם, עלי להוסיף שגם אילו הייתי נשאר ראש-הממשלה בלבד — הייתי מוכרח לטפל ברצינות גם בעניני-חוץ וגם בעניני-בטחון, גם מבלי להיות שר-הבטחון או ממלא-מקום שר-החוץ. שאר הטענות של מר מרידור נשנו בחריפות יתירה עליידי חבר-הכנסת בן-אהרן. מר בן-אהרן טען, שעניני-הבטחון הם מיסטריה, והם פטורים מכל אחריות ציבורית. יש בעניני בטחון שלטון יחיד, יחיד שאינו משתלט, אינו יודע, אינו מכוון, אינו מדריך, ובאותה נשימה הוסיף בן-אהרן, ששר-הבטחון זה, שאינו יודע ואינו מכוון — „בנה הצבא מן המסד ועד הטפחות על יסוד מושגים זרים, בלתי-

ישראלים, מנוגדים ליסודות של המציאות שלנו, של הנסיון; וכל הערכים שלנו, ערכי ההגנה, ההתיישבות, התנועה החלוצית, הולכים ומתמוטטים בתוקף הבנין הור והמנוגד שהוקם על-ידי שר-הבטחון במדינה".

"הממשלה הזאת — מתאונן בן-אהרן — מחזיקה צבאה בקרקטין, לא בספר, לא בנגב, לא כתוספת כוח ליושבים, אלא במרחק גבול, ואיש אינו יודע לשם מה". והוא שואל: האם הממשלה הזאת חושבת באמת שיש לאל ידה להקים כוח מגן יותר נאמן מבחינה תקציבית ויותר מושרש מאשר ישובי ספר?

איני יודע מאין שואב בן-אהרן ידיעותיו על הצבא. הוא חבר ועדת-הבטחון שבה מתבררים הדברים בירור עניני, וטענות אלו שנשמעו פה לא הובאו לשם אף פעם. נתקיים גם בירור על תקציב הבטחון בישיבה משותפת של ועדת-החוץ-והבטחון וועדת-הכספים, והוויכוח היה ממצה ומעמיק, ולא נשמע באותה ישיבה אף שמץ מהקטרוג הזועם הזה של בן-אהרן. בכנסת אין אפשרות לבירור מפורט של בעיות הבטחון, כזה נעשה מזמן לזמן בוועדת-החוץ-והבטחון, אולם אני רואה זאת כהזדמנות נאותה למסור לכנסת סקירה מקיפה וכוללת על התפתחותו של צבאנו ובעיות-היסוד של בטחוננו.

*

איני יכול להתחיל סקירתי "מאז שר-הבטחון הזה שליט על הענינים האלה", כפי קביעתו של מר בן-אהרן, כלומר מדצמבר 1936 ואילך, מאז הוטלה על יושב-ראש הסוכנות היהודית באופן מיוחד האחריות על עניני ההגנה ונמסר לו תיק הבטחון, ומאז הוא מאחד בתוכו שני תפקידים, שלדעת חבר-הכנסת מרידור אינם מתישבים — תפקיד ראש הסוכנות או ראש-הממשלה עם תפקיד הבטחון. עלי לפסוח לגמרי על התקופה שבין 1936 ובין התחלת המלחמה, אם כי לדברים שנעשו אז בשטח התכנון והציוד יש חלק לא-קטן במה שנתרחש אחר-כך. אתחיל משלב מאוחר יותר — משלב הקמת צבא-ההגנה לישראל בתקופת המלחמה. צבא זה הוקם לא על-ידי מדינה ולא על-ידי ממשלה — שני הדברים

לא היו קיימים עדיין. נתקיימה ממשלה זרה, עוינת. אולם המלחמה עמדה בשערינו, והיה הכרח באימפרוביזציה. הקיים בשטח הבטחון לא הספיק עוד; היה הכרח בשבירת כלים ישנים ובהקמת כלים חדשים. בן-אהרן אמר בנאמיו, שאף פעם לא היה מצב ההגנה שלנו ירוד כל-כך מבחינת הציוד והכוחות כאשר הוא עכשיו. קשה לי להניח שהוא יודע בעצמו שאין אף קורטוב של אמת במה שהוא אומר, ולכן עלי להסיק המסקנה, שאין לו מושג לא מכוחות הבטחון והציוד עכשיו ולא מכוחות הבטחון והציוד שבעבר.

היינו צריכים לגייס ולצייד ולאמן ולזייין בזמן קצר עשרות אלפים אנשים ונשים; לא אנקוב המספר המדויק, — אין הוא גם נחוץ להבנת המצב. היה צורך בשבירת כלים — כי משטר-הבטחון, שהיה קיים שנים רבות והיתה בו ברכה רבה, לא התאים עוד לצרכים ולתנאים החדשים. ולא קל אצלנו לשבור כלים, אם גם אבד עליהם כלח; כי גם „מהפכנים” שבתוכנו הם ביסודם שמרנים אדוקים, ואצלנו מקדשים הקליפה גם כשתכנה התרוקן, ולא קל היה לשבור כלים, אבל לא פחות קל היה הדבר השני — להקים כלים חדשים. והדאגה העיקרית לא היתה שהצבא היה ממושמע ביותר, וחסכוני ביותר — אם כי זה הכרחי למטרה שלשמה הוקם הצבא, אלא היתה דאגה מרכזית אחת: לנצח, ולנצח בכל מחיר. והמחיר היה יקר. ולא הושג הנצחון במלואו. יתר על כך: היו גם כשלונות. היו כאלה שאולי אי-אפשר היה להימנע מהם, אבל נחלנו גם כשלונות ללא הכרח, — מתוך חוסר-ידיעה, מתוך חוסר-משמעת, מתוך חוסר-מומחים, מתוך חוסר-ציוד ואספקה ועוד.

אולם כאחד היהודים ההוגה בתולדות עמו מימי ילדותו, וכציוני היודע מה החמצנו כל השנים, אני אומר שאיני יודע אם צבאות ישראל באיזו תקופה שהיא, החל מיהושע בן-נון, דוד המלך ועד החשמונאים וברכו-כוכבא, עשו בתקופת-זמן מוגבלת זו, שבה פעל צבא-הגנה לישראל, דבר מה יותר גדול או אפילו אותו הדבר.

וכל המדברים והכותבים בזלזול וברהב על צבא זה — כמובן שהם

מוציאים מן הכלל יחידה פלוגית או חטיבה פלמונית, שמשום-מה הם רוצים ביקרה — מן הראוי שיעמדו דום ובדרך-ארץ בפני לוחמי צבא-הגנה לישראל: — גם אלה שבאו מהכפרים וגם אלה שבאו מהערים, גם אלה שגדלו בארץ וגם אלה שבאו אלינו מהגולה, מחמישים וחמש ארצות בכל חלקי תבל, ממזרח וממערב. צבא זה שצמח לפתע-פתאום — עשה שליחותו ההיסטורית, והדורות הבאים יעריכו ערכה.

*

והיו בצבא זה ליקויים — מכל המינים. אך קראתי קצת על צבא שהוקם על-ידי בעל-אחוזה אחד בוורג'יניה, במעמד היסטורי דומה במקצת לשלנו, כשאמריקה נלחמה על חירותה. ואני רשאי להגיד שצבאנו, גם בגילוייו הלקויים ביותר, אין לו מה להתבייש בפני צבאו של גיאורג וושינגטון.

אין זאת אומרת שעלינו לקבל באהבה הליקויים. להיפך, שומה עלינו לשקוד על שכלולו האירגוני והחינוכי של צבאנו — מצבנו שונה ממצבו של כל עם אחר.

הקרבות תמו בתחילת ינואר 1949. והחזקת הצבא הטילה עומס איום על המדינה הצעירה, גם מבחינת התקציב וגם מבחינת ריתוק כוח האדם, אם-כי לא גייסנו עדיין מכסימום כוח האדם גם בימי הקרבות והיינו יכולים לגייס יותר אילו היה הכרח בכך ואילו היה כל הציווד הדרוש. אולם גייסנו אחוז לא קטן של הישוב, והיה זה נטל כבד בשביל המשק, החקלאות והתרושת (בבניה כמעט שלא עסקנו). היה זה נטל כבד על האוצר, והיה צורך לפרק החלק הגדול ביותר של הצבא. זה היה צורך נפשי של רוב החיילים, כטוראים כמפקדים.

איני מכיר זכות יותר גדולה לאדם מישראל בימינו מהזכות של אלה ששירתו בשנת-פלאים בצבא-הגנה לישראל. הם ובניהם ובני בניהם יתגאו בכך כל הימים. אולם עם תום הקרבות נראה להם שאין עוד כל טעם דחי-הצבא. הם טעו: היה טעם רב — אבל הטעם לא נראָה להם, והיה הכרח משקי, כספי ונפשי לשחרר הבחורים והבחורות ולשלוח אותם הביתה.

כי הם נשארו בצבא באפס־מעשה, והיה נדמה להם שהם מוציאים זמנם לבטלה, בשעה שמשקיהם, בתיהם ומשפחותיהם זקוקים להם. נתרופף המתח. הרפיון הורגש בכל הישוב, לדעתי ללא כל הצדקה, והרפיון היה בחוגי הצבא, מתוך סיבות אנושיות שלא קשה להבינן, אולם היה הכרח פוליטי להחזיק בחלק גדול מהצבא.

*

חבר הכנסת מרידור התאונן כמה פעמים על הבזבוז שנעשה בתקופת המעבר שלא נשתחררו מיד כל אנשי־הצבא שהיו צריכים להשתחרר. הוא שוכח שעדיין לא הוקם השלום. גם עכשיו אין ברית שלום בינינו ובין שכנינו, אולם המצב אז, לאחר תום הקרבות, היה גרוע מאשר הוא עכשיו. גבולותינו לא היתה להם כל אחיזה משפטית, מלבד כוח העובדה, ועמדנו במשא־ומתן על יצוב הגבולות. כידוע לכם יצאנו מהמלחמה לא בגבולות שקבעו לנו או"ם. והיה ערעור על הגבולות המורחבים — ערעור זה טרם נשתק לגמרי. המערכה הצבאית האחרונה בנגב — בסוף 1948 ובתחילת 1949 — נתנה לנו לא רק נגב משוחרר כולו, מגדות ים־המלח ועד אילת, ומגבול עבר־הירדן ועד גבול מצרים, אלא גם אילצה את המצרים להתחיל במשא־ומתן על קווי שביתת־נשק. בסוף פברואר נחתם ההסכם. אחר־כך התחיל משא־ומתן עם עבר־הירדן (שנסתיים בתחילת אפריל) ועם סוריה (נחתם בסוף יולי). במשך החדשים שלאחר תום הקרבות לא היינו בטוחים שהמשא־ומתן על הסכמי שביתת־הנשק יצלח, והיה הכרח להחזיק כוח צבאי מספיק — על כל צרה שלא תבוא — אם כי היה לחץ עצום, כפי שציננתי, לפירוק מהיר וכמעט כללי. תוך כדי המשא־ומתן על הסכמי שביתת־הנשק הרחבנו הגבולות — בלא שפיכות דמים. הודות להסכם עם מצרים הגענו לאילת בדרום ולעין־גדי בצפון, ונאחזנו בפועל בכל ערבות הנגב הישראלי. לפי ההסכם עם עבר־הירדן הרחבנו הגבולות בשטח „המשולש“ ובפרוודור ירושלים. בעקבות ההסכם עם סוריה החזרנו למעשה הגבולות שהיו בימי המנדט בין ארץ־ישראל ובין סוריה. איני יודע בכמה מיליונים מעריכים אנשי המעשה את הגבולות שהרחבנו. לא אנסה כלל להעריך הרחבה זו, שלא עלתה לנו אף בטיפת דם אחת, במודד כספי. אניח מלאכה

זו לידידי בנטוב שהוא מומחה לכל: עכשיו לכלכלה ולתקציבים, ובמשך ארבע-עשרה השנים האחרונות — לפרוגנוזות פוליטיות. אני רק יודע שהודות לקיומו המגויס של צבא-הגנה לישראל בחדשים אלה — מפברואר ועד אבגוסט 1949 — הרחבנו גבולות ישראל בשטחים שאין ערוך להם, רכשנו מסילת-ירושלים-תל-אביב, הוצאנו שארית צבא האויב משטחי המדינה בצפון, והשגנו גושפנקה בינלאומית של ארבעת שכנינו הערבים — בדרום, במזרח ובצפון, לגבולותינו המורחבים. לצבא היה נדמה שהוא יושב באפס מעשה — אולם ישיבתו זו מילאה שליחות גדולה ופוריה.

בשביל הצבא היתה זו אולי התקופה הקשה ביותר, קשה יותר מאשר תקופת הקרבות, כאשר חסר היה המתח הדרמטי, והיה נדמה לחיילים שהם במבזבזים לשווא זמנם וכסף המדינה. זו היתה גם הרגשה כללית בישוב, שחזרה והשפיעה על הצבא.

תקופה מעין זו היא תמיד תקופת משבר בצבא. לא היתה לי הזכות להיות חייל בצבא-הגנה לישראל במלחמה זו, אבל הייתי חייל בלגיון העברי במלחמת-העולם הראשונה, ואני זוכר הרגשת ההתפרקות של החיילים, גם היהודים וגם האנגלים, עם תום המלחמה. כולם רצו לשוב הביתה. היה צורך פוליטי להחזיק בצבא — אבל החיילים לא ראו טעם בהישארותם בצבא. ונתרופפה המשמעת בצבא הבריטי. בצבא-הגנה לישראל לא היתה אפילו מסורת המשמעת והסדר והחסכון שישנה בצבא הבריטי. ובתקופת-מעבר זו עבר על הצבא משבר אירגוני ומוסרי חמור, ונפוצו בישוב שמועות על גניבות, מעילות, בזבוז רכוש ממשלתי, ולא כל השמועות היו חסרות יסוד, אם כי המצב בישוב האזרחי לא היה יותר טוב מאשר בצבא. ואני רואה כחובתי להקריא לפניכם קטע מדין-וחשבון שקיבלתי מוועדת-חקירה של ארבעה, בראשותו של חבר בית-המשפט העליון מר אולשן, ובהשתתפות שלושת חברי-הכנסת: י. קליבנוב, י. הררי וח. בן-אשר. על ועדה זו הטלתי לברר הטענות והאשמות שנשמעו בעל-פה ובכתב על מעילות בצבא. הוועדה כותבת:

«באחד הפרקים הקודמים כבר ציינו את הרקע עליו מתהוות בציבור השמועות על עניגי-המשק בצבא. ישנם אנשים בציבורנו, אשר בשמעם

על תקלות במשק הצבאי, למשל, טיב גרוע של ציוד, ממהרים להשתמש בכוח דמיונם ורואים את שורש התקלות האלו במעילה ומעשי שחיתות, במקום לטרוח ולהתחקות על העובדות ועל גורמיהן האמיתיים, בלי נקיטת כל יזמה, כדי להביאן לתשומת-לב הרשות האחראית שתוכל לחקור אותן או להסבירן.

„יש כמו כן לציין בצער שהעתונות, הצריכה לשמש אחד הציגורות לחינוך הציבור, גם לה במידת-מה יד וחבל בדרך זו של הפצת שמועות.“ „אין כוונתנו כלל וכלל לומר, שמתוך יחס הכבוד וההערצה לצבאנו, שהוא ראוי לו, על העתונים לשים מחסום לפיהם ולא להתריע על תופעות שליליות בחיי הצבא ועל כל דבר שיש לעקרו. אולם במה הדברים אמורים, אם דבר זה נעשה בזהירות הדרושה ותוך גישה אחראית ומסירת עובדות נכונות, ללא קלות-דעת או רדיפה אחרי סנסציות.“

„דוגמה חותכת היא פרסום השמועות סביב השריפה במחסני חיל-הים. במקום לברר ולבדוק את העובדות ולחכות לתוצאות החקירה, התחילו מיד כמה עתונים בפרסום שמועות על הצתה זדונית על-ידי קצינים אחראים, כדי לחפות על-ידיה על מעילות רציניות. כשזמן-מה אחר כך הועמדו שני קצינים גבוהים לדין, לא טרחו להיודע מה היא האשמה המיוחסת להם, ופרסמו את הדבר ללא כל ביאור והסתייגות — כך שהציבור קיבל את הרושם הבלתי-נכון על הצתה זדונית, וכי ידי הנאשמים היו במעל, בה בשעה ששני קצינים אלה נאשמו רק בהזנחה לרגל אי-נקיטת אמצעים מספיקים לכיבוי שריפות במשך החדשים שקדמו לשריפה. יש גם לציין, שאותם העתונים אף לא התענינו לדעת את תוצאות המשפטים האלה ולא פרסמו שהקצינים הנ"ל יצאו זכאים בדין.“

„אין להרבות דברים על הנזק הרב הנגרם לשמו הטוב של הצבא על-ידי הפצת שמועות כגון אלה, ועל השפעתו המזיקה בשורות הצבא גופו. איש-השורה, מתוך שמועות כאלה, מקבל רושם שקיים בצבא משטר של שחיתות ומעילות, רואה בו גורם וסיבה לכל דבר שאינו משביע את רצונו והוא עצמו מתחיל להתיחס בזלזול לרכוש הצבא.“

„יהיה זה לתועלת רבה, אם ביזמת המטה הכללי או משרד-הבטחון

יעשה סידור תוך הסכם עם עורכי העתונים על אי־פרסום שמועות כגון אלה, אלא לאחר בדיקת אמיתותן או קבלת הסברות מהשלטונות המתאימים". מהקטע האחרון שבדברי הוועדה אני רואה שעוד לא פסו אופטימיסטים בתוכנו. אולם ברגע זה איני עוסק בנימוסי העתונות שלנו אלא במצבו של הצבא.

*

עם כריתת הסכמי שביתת־הנשק וגמר היציב של הגבולות — ולו רק באופן זמני, אפשר היה לפרק רוב כוחות הצבא. אני מצטער על כך שאיני יכול למסור כאן מספרים מסוימים, כי הם מאלפים. עלה בידינו לשקם בזמן קצר בערך רבבות חיילים, והאגף לשיקום החיילים ביצע מפעל כביר באמונה ובהצלחה. אם־כי איני יכול להגיד עדיין שכל חייל משוחרר סודר וכל נכי־המלחמה שוקמו — אבל אין לנו להתבייש במה שנעשה גם בפני המדינות העשירות והוותיקות ביותר. יחד עם קליטת העליה שגברה והלכה היה זה אחד המבצעים האדירים של מדינתנו הצעירה.

ועכשיו אני מגיע לשלב בו אנו עומדים. לאחר שלא נאלצנו עוד להחזיק צבא למטרות פוליטיות, אשר בן־רגע הן יכולות ליהפך למטרה צבאית — הגיעה השעה לתכנון בטחוננו ועריכת כוחותינו מתוך מידה מסוימת של שקט ופנאי. מידה מסוימת, כי אנו רחוקים עדיין משלום יציב.

לא אעמוד עכשיו על גורמי הבטחון הבלתי־צבאיים, אם כי ערכם לבטחון אינו נופל מהגורמים הצבאיים, ואולי עולה עליהם. כוונתי לעליה, להתיש־בות, להרחבת התעשייה, להאדרת כוחות־הייצור, לחינוך המקצועי, לקידום המדע הצרוף והשימושי, לליכוד העם — בכל אלה תלוי בטחון־המדינה ועתידנו הפוליטי לא פחות מאשר בכל הגורמים הצבאיים הישירים. אולם אין אלה עכשיו מעניני, ואעמוד רק על הגורמים הצבאיים ועל התכנון הצבאי, ומה ביצענו ומה טרם ביצענו, במידה שאפשר לעמוד כאן על דברים אלה.

*

בטחוננו בנוי קודם־כל ובעיקר — על חיל־המילואים. לא על ישובי־

ספר במובן שמשמש במונח זה ידידי בן-אהרן. מי שרואה בעינים פקוחות המציאות בארץ ובסביבתה, הריהו חייב להגיע למסקנה שאין כלל בארץ ישוב שאינו ישוב-ספר. תל-אביב היא ישוב-ספר. חיפה היא ישוב-ספר, ירושלים היא ישוב-ספר, והדבר לא היה משתנה בהרבה גם אילו חנה צבאנו על הירדן. אנו מתכננים כוחות הבטחון לפי צרכי המציאות הקיימת, ואנו רואים כל הישובים כישובי-ספר, וכל תושבי המדינה — כמגני הגבולות. עד גיל מסוים כל איש ואשה הם בחיל-המילואים. אנחנו לעת-עתה מסתפקים עד גיל 50 (בשווייצריה — עד גיל 60). מגיל 40 עד 50 בחיל-משמר מקומי, בגיל 20 עד גיל 39 בחיל-מילואים סדיר. כל אזרח עושה עבודתו, ונשאר במקומו, והוא נמנה עם חיל-המילואים, לפי עקרון טריטוריאלי. כל אנשי המקום מאורגנים באותה יחידה. דבר זה מקל ומחיש הגיוס בשעת צורך. בארצות בעלות ותק ממלכתי וצבאי, אירגון חיל-המילואים נעשה על יסוד חומר ונסיון שנצטברו במשך עשרות שנים. כשהגענו לשלב אירגון המילואים לאחר השיחרורים המרובים, היינו צריכים להתחיל המלאכה מבראשית, כי באגף כוח-האדם ובמשרדים אחרים לא נמצא החומר הדרוש, משום שבשעת המלחמה גויסו האנשים ללא דאגה מחושבת לעתיד. התכנון שנעשה בינתיים נתן אותותיו. נוצרה מסגרת של חיל-מילואים — על מחלקותיו, פלוגותיו, גדודיו וחטיבותיו, וכוח זה אינו נופל בגדלו מהכוח שגייסנו בימי המלחמה, ואנו מתכוננים להגיע לכוח כפול מזה שהיה לנו בשעת המלחמה. תוצאות האירגון והאימונים לפי-שעה משביעות רצון.

באירגון המילואים יש שני שלבים: שלב ראשון — אלה ששירתו כבר בצבא. שלב שני — אלה שלא היו בצבא. אנו עומדים עכשיו בסוף השלב הראשון. בביקורים האחדים שעשיתי בגדודי-מילואים, אם בראשית אימוני-הם ואם בסיומם, ראיתי שיש ברכה בעבודה זו. המתיצבים עושים זאת ברצון, אם-כי חודש האימונים גורם להם הפסד או סבל לא-קטן, כי עליהם לעזוב משקם, עבודתם או מסחרם וביתם. הם לומדים בתיאבון וחוזרים הביתה בסיפוק ובהרגשה שהעשירו ידיעותיהם ומוספים להיות מעוז-מבטחים למדינה. כל אחד יודע מחנהו ודגלו, ואם תבוא אליו הקריאה

להתיצב — יעבור רק זמן קצר, אולי רק שעות ספורות או גם פחות מזה, עד שימצא בתוך גדודו.

עלי לציין, שבגדודי-המילואים מצאתי רוח הרבה יותר טובה מזו ששמעתי בכמה נאומים בכנסת או מזו שנושבת במאמריהם של כמה עתונים.

*

השלב השני — אירגון העתודות שלא היו בצבא — יהיה כמובן קשה יותר וידרוש מאמץ גדול יותר. אבל יש יסוד לקוות שגם שלב זה יצלח, אם לדון על-פי הנסיון שיש לנו אחרי המלחמה עם מגויסים חדשים.

בשורה הראשונה יכון בטחוננו על חיל-מילואים. כל העם, עד בני חמישים, יהיו רשומים, מאורגנים, מאומנים ויקראו לדגל יום בחודש, וחודש או חצי חודש לשנה. המטרה היא להגיע לאפשרות של גיוס מהיר של כל חיל-המילואים ולהנעתו למחוז-הפצו בזמן הקצר ביותר.

אולם אין להסתפק בחיל-מילואים בלבד. יש מיתקנים, מחסנים, משרדים ועוד, שיש להחזיק בהם תמיד, יומם ולילה — ואי-אפשר להקים אותם רק כשתפרוץ מלחמה. כל אחד יודע מה גדול תפקידו של חיל-אוויר במלחמה, לשם כך יש להחזיק בשדות-תעופה. אי-אפשר לפרק שדות-תעופה בזמן שלום ולהקים אותם עם פרוץ מלחמה. אין גם להשתמש בישובי-ספר כשדות-תעופה. ואלה דורשים אנשים שיטפלו בהם בקביעות. חברי ועדת-החוקי-והבטחון יודעים שבשטח זה היו לנו תקלות מסוימות, מחוסר כוח-אדם מספיק לשמירה. יש מחסני-נשק. אין לחכות עד פרוץ המלחמה למען רכוש נשק. הנשק המוכן יש להחזיקו במחסנים, ויש לשמור עליו ולהשגיח על נקיונו ויעילותו. כמות הנשק שעלינו להחזיק אינה מצומצמת רק לצבא המגויס — אלא צריכה להספיק לכל חיל-המילואים אשר יגויס בשעת-חירום. מספרם יהיה בהרבה יותר גדול ממספר החיילים שהיו מגויסים במלחמה. לחיל-המילואים לא יהיה ערך, אם לא יהיה מוכן בשבילו כל הנשק וכל הציוד הדרוש. ציוד זה יש לאחסן ולשמור ולבדוק מזמן לזמן — ולתקן כשיש צורך בתיקון. זה מחייב מספר לא-קטן של אנשים העסוקים בקביעות בעבודה זו. הוא הדין במחסני-תחמושת. לגיוס חיל-המילואים דרוש ציוד רב, ציוד אישי וגדודי. ושוב ציוד זה יש

לאחסן, לשמור ולבדוק אם הוא מתקלקל ובלה. נחוצים כלי-רכב, אמצעי קשר: רדיו, טלפון, וכו'. וכל זה בשביל היקף הצבא שיגויס מהמילואים יש צורך באנשים שיודעים להשתמש באמצעי הקשר והתחבורה.

למען נוכל לארגן ולגייס חיל-המילואים, דרושה כרטיסיה — רישום מלא ומדויק של אנשי-המילואים. הרישום צריך להדביק כל השינויים והת-מורות שנעשים במגורי חיל-המילואים, אחרת — יבולע לכל העבודה, זה מחייב עבודה מתמדת וכוח-אדם מתאים ומספיק.

דרושים מיתקנים לאימונים. חיל-המילואים מתיצב לחודש ימים לחידוש האימונים שלו. זה מחייב סגל מדריכים ומחנכים. זה מחייב בסיסי-אימונים הקיימים בתמידות, וכל אלה דרושים לכל סוגי הצבא: ביבשה, באוויר, בים, לחיל-רגלים, לתותחנים, לאנשי-קשר, לחיל-הנדסה, לחיל-רפואה ולכל שאר החיילות והשירותים.

ואילו גם היינו מחליטים שלא יהיה לנו אף חייל אחד קבוע, זיינו סומכים אך ורק על חיל-המילואים (הכולל כל הישובים בארץ, על הגבולות, בפרוזדור, בנגב ובכל מקום) היינו מוכרחים להחזיק כוח-אדם לא-קטן לכל אותן המטרות שפירטתי מקודם: בשביל החזקת שדות-התעופה, השייטות בים, המיתקנים, בסיסי-האימונים, מחסני-הנשק-והציוד, כלי-הקשר-והתחבורה, הרישום, סגל-מדריכים-ומאמנים, שומרים ובעלי-מקצוע. אולם אין אנו יכולים לסמוך בכל אך ורק על חיל-המילואים. מן ההכרח שיהיה כוח מגויס קבוע, כי אי-אפשר לדעת מה יקרה, והכרחי כוח מינימלי מגויס המוכן להדוף ברגע הראשון כל התקפת-פתע ולהחזיק מעמד עד שנצליח לקרוא המילואים, לגייס אותם ולערוך אותם לקרב.

בוועד-הכספים היה מישוהו שטען, שיש לעשות כל זאת על-ידי ישובי-ספר, אבל כשהצגתי שאלות ברורות כיצד תיעשה מלאכה זו על-ידי ישובי-ספר — לא קיבלתי מענה, וחבל שמר בן-אהרן שחזר על רעיון זה לא הסביר אף הוא איך יעשה הדבר.

לא אכנס פה בבירור התפקידים שימלאו חיל-האוויר וחיל-הים במקרה שתפרוץ חלילה מלחמה. אני מניח שאין בבית הזה אף אחד השולל את הצורך בכוח-אוויר מספיק, אשר יוכל עם פרוץ המלחמה להשמיד חיל-

האוויר של האויב. חיל-אוויר זה אי-אפשר ליצור בן-לילה. אין דבר מורכב ומסובך מחיל-אוויר, והוא מחייב אימון ממושך ומעולה. בלי החזקת גרעין תמידי בעל איכות מעולה ובלי הרחבת התעופה האזרחית, שתשמש מרכז לכוח-מילואים אווירי, לא נחזיק מעמד באוויר ביום פקודה, ובלי שלטון באוויר מי יודע אם נוכל לעמוד.

הוא-הדין בים. ברבות הימים אולי תעלה חשיבות כוחנו הימי על חשיבותם של שאר הכוחות, כי מי שרואה מציאותנו הגיאוגרפית ומבין משמעותה הכלכלית והמדינית — יבין מיד מה ערכו של כוחנו בים לכל קיומנו.

אינני מומחה לצבא, כשם שאינני מומחה לכלכלה ולמדיניות — בנדון זה צדק ידידי בנטוב, ואהיה אסיר תודה לכל מומחה אשר יסביר לי שאין לנו צורך בכוחות שאנו מחזיקים, ושפעולתם תיעשה על-ידי ישובי-הספר של בן-אהרן.

*

עם אירגון חיל-המילואים ויחידות-הבטחון הקבועות אנו מתמידים במתן אימון משופר לכל סגל הפיקוד של הצבא. מתקיימים קורסים טאקטיים, אדמיניסטרטיביים וטכניים, וישנה עכשיו בצבא רמת-אימונים וידיעה שלא היתה בו אף פעם, — אמנם „אף פעם“ אצלנו, אינו אומר הרבה, כי צבאנו קיים רק כשנתיים. אבל אם אדם אומר מעל במה זו שהרמה בצבא ירודה אפילו לעומת מה שהיה בהגנה — אינו יודע פשוט מה הוא סח. לא הייתי רוצה שיווצר רושם, כאילו אני או המטה הכללי סבורים שהגענו לתכלית הרצויה בשטח האימונים והאירגון והחסכון והמשמעת. אנו רחוקים מכל זה מרחק רב. אולם מזמן שהחל תכנון הצבא לאחר סיום פרשת המעבר — תקופת הסכמי שביתת-נשק — יש התקדמות בולטת ומתמדת, שנותנת כבוד לראשי המטה ולכל הסגל המדריך והמארגן, העושים במלאכה.

מותר אולי לחבריי-כנסת הנואמים על ענייני-בטחון לא לדעת מה שנעשה בצבא, אבל מסופקני אם גם מותר להם לזלזל, מחוסר ידיעה, בעבודה

הנאמנה והחרוצה שעושים ראשי-הצבא יומם ולילה. מובטחני שהעם בישראל לא יהיה כפוי-טובה לעושים במלאכה.

*

איני יודע מה הם „המושגים הזרים, הבלתי-ישראליים שעל יסודם בנה שר-הבטחון צבא-הגנה לישראל מן המסד ועד הטפחות“, כפי שטען מר בן-אהרן. שר-הבטחון מכיר ביסוד אחד, ואחד בלבד: בטחון-ישראל. ואם לדעת בן-אהרן הולכים ומתמוטטים ערכים המתנגדים לכך — מוטב שיתמוטטו. הערכים שלנו, ערכי הגנה, התישבות, חלוציות, יתחזקו ויהגברו עם החיזוק וההגברה של בטחון המדינה.

*

עלי להוסיף עוד מלה אחת על הצידוד והתעשיה, אם כי חברי-הכנסת יבינו, שלא אוכל כאן לעמוד על פרטים. אנו רחוקים בשטח זה מהתכלית הרצויה. ולא רק שהתעשיה הצבאית במובן המצומצם אינה מספיקה — התעשיה בכללה לקויה. עלינו לשכוח מושגים מקובלים על צבא ומלחמה שנתישנו בימינו, ועלינו ללמוד מושגים חדשים. בטחון האומה אינו עומד עוד על צבא בלבד, או על ציוד צבאי ותעשיה צבאית בלבד. בטחוננו תלוי בכשרה הכללית של האומה בשטח המשקי, החקלאי, החרשתי, הטכני והרוחני. גם ענפי-משק שכאילו אין להם כל שייכות ישירה לצבא הם גורם מלחמתי מכריע. גם החינוך המקצועי של הנוער, כשרון-המעשה ופריזון-העבודה של הפועל, החקלאי, הפקיד, טיב הצידוד החרשתי ושיטת העבודה והנהלת המשק הם גורמים חשובים. הדבר הארור שנקרא בשם מלחמה לא יעשה בהצלחה — אם יש הכרח מר לעשותו — בלי העלאה כללית של כושר העבודה והייצור, הידיעה והחריצות בכל ענפי המשק, ובלי שכלול טכני וציוד מעולה, ביחוד בענפי-יסוד מסוימים. משהו הולך ונעשה בכיוון זה. יש גם התקדמות ידועה בשטח המחקר והציוד המדעי. ואני מצטער על כך שאיני יכול לעמוד כאן על פרטיו.

*

ועוד הערה אחת על דרכי התגוננותנו. אין בדעתנו לנהל מלחמה, אם נותקף שוב, כאשר ניהלנו בתקופה הטרומ-היסטורית, בימי ההגנה —

מלחמה סטאטית, דפנסיבית, במקום היתקפנו. אם יתקיפו אותנו בעתיד, אנו רוצים שהמלחמה תתנהל לא בארצנו, אלא בארץ האויב, ושלא נתגונן אלא נתקוף. מלחמה זו עושים לא על-ידי ישובי-ספר, אלא על-ידי כוחות ניידים המצויידים בכלי-תנועה מהירים ובעצמת-אש חזקה.

חושש אני, שכל אלה המדברים על כוח-בטחון זול וקל ונוח — אינם יודעים בעיית הבטחון של מדינה זו ושל העם אשר בתוכה. אנו אחד נגד ארבעים. יחסי-כוחות אלה לא ישתנו גם אם תתמיד העליה — כי הריבוי הטבעי בצד השני ידביק תמיד ריבוי העליה אצלנו. ואנחנו העם ה"נון-קונפורמיסטי", אולי היחיד בעולם. לגבי העולם, כפי שהוא עכשיו, אנו יוצאי דופן, כאשר היינו כל אלפי השנים של קיומנו. אין אנו הולמים התבנית הכללית של האנושות; אחרים אומרים מפני שאנו לקויים. לי נדמה מפני שהתבנית הכללית פגומה, ואין אנו משלימים אתה ולא מסתגלים אליה. מעמדנו ומספרנו מהווים בעיית-בטחון חמורה. אחד הגילויים הנוקבים של ה"נון-קונפורמיזם" שלנו בא לידי ביטוי בענין ירושלים. יש ניגוד ויש שוני. אנו שונים מכל הסביבה המקיפה אותנו — שוני תרבותי, חברתי ומשקי, והשוני הזה ילך ויגדל. נאומים בעצרת האו"ם — טובים או רעים — אינם מסלקים את החיץ שבינינו ובין אחרים. האופי והיעוד המיוחדים שלנו מחמירים את בעיית הבטחון, אולם דברים אלה אולי חורגים ממסגרת הברור התקציבי שבו עומדת הכנסת.

*

וצבאנו מתחבט בעוד בעיה קשה אחת: על צבאנו הוטל להיות לא רק מעוז-הבטחון של המדינה, אלא בתוקף המציאות ההיסטורית של קיבוץ גלויות — שומה על הצבא להיות בית-היוצר של אחדות האומה. נגעת בבעיה זו בכנסת בדברי על חוק שירות-הבטחון. המציאות הרחיקה-לכת מאשר נראה לי אז. נפל דבר גדול בישראל — לי נראה, הדבר הגדול בתולדות ישראל — שיבת השבות: גלויות שלמות נעקרות מהנכר ומתקברות בארץ. וגלויות אלה הן העשוקות והרצוצות ביותר — עשוקות חינוך ותרבות יהודית ואנושית. אנו עם שקיימנו חינוך כללי זה למעלה מאלפיים וחמש מאות שנה — והיום בא אלינו דור שאינו יודע קרוא וכתוב. ובטרם

שהצבא יכול להנחיל לטירונים אלה ראשית אימון צבאי — עליו להקנות להם ידיעת אלפא-ביתא ומושגים אלמנטריים בהליכות איש תרבותי. מלאכה זו עושים ב"קסרקטינים" המקוטרגים על-ידי בן-אהרן וחבריו. ראיתי במקצת עבודת-קודש זו, ואני אומר למקטרגים: שלו נעליכם. נוכחתי בשיעורים אלה — בביתו של רוטנברג בחיפה שהועמד לרשות הצבא. בבית הזה מלמדים את הטירונים במשך שבועות — ראשית ידיעת הלשון, לכתוב ולקרוא. העבודה נעשית על-ידי מורות צעירות שהיו בצבא. ראיתי פני הטירונים האלה בשעת הלימודים — צעירים ממארוקו, מפרס, מתורכיה, מבולגריה, מתימן, מהונגריה ומארצות אחרות, ראיתי איך פניהם נוהרים בהרגשה שיום-יום הם מכים שרשים במולדת ובלשונה; הם רוכשים ידיעות שלא היו להם, ונעשים חברים ושתפים לבני הארץ.

עליה זו מהווה בעיה לא רק לצבא. כי זו הפעם הראשונה שבאה אלינו עליה שאינה מביאה אתה כמעט כל כוחות מקצועיים — לא מורים, לא רופאים, לא מהנדסים, לא בעלי-מקצועות אחרים. ואנו עומדים בפני סכנה חמורה שנפסיד עליונותנו האינטלקטואלית והמוסרית — יתרוןנו הראשי במלחמת-הקיום הקשה הצפויה לנו. בהזדמנות זו לא אעמוד על בעיה רצינית וחמורה זו בכל היקפה — אצטמצם רק בצדה הצבאי.

הבחינות הפסיכוכיטניות שעושים בצבא הוכיחו, שרוב הטירונים האלה לא יצליחו להיות מפקדים של כיתה, ואין לדבר על מפקדי מחלקה או פלוגה. ואני רוצה שהשרים, וראשי המוסדות והרופאים והמורים והאחיות וכל מנהלי המשק הפונים אלי בבקשות לשחרר מהצבא את הצעירים הדרושים להם — ידעו שבלי צעירים אלה לא יקום צבא-הגנה לישראל. בלי הנוער הישראלי המסוגל למלא תפקיד חשוב במשק, במשרד, בבית-חרושת, בבית-ספר, בבית-חולים, באוניברסיטה, בבנין ובמקום חשוב אחר — לא נוכל לקיים צבא. כי לא יהיו לצבא מדריכים, מחנכים ומפקדים. העליה הגדולה והברוכה שבאה אלינו עכשיו — היא עשוקת תרבות וחינוך. אני מאמין שהמצב ישתנה בעתיד, אם נשקיע באהבה ובאמונה עבודה חינוכית בקרב העולים ונטפל בהם כראוי.

ישבתי לפני ימים אחדים עם רופאים, והם הסבירו לי בצדק שאין לעקור

אף אחות אחת מבתי-החולים הציביליים. אבל איך נקיים צבא אם לא נדאג לבריאותו — והאחיות ששירתו עד עכשיו עומדות להשתחרר בתוקף החוק הפוטר כל חייל מהצבא לאחר שירות של שנתיים? לא יקום צבא בלי אחיות, והוא-הדין ברופאים, במהנדסים, במנהלי-חשבונות, בחקלאים ובכל מקצועות אחרים. גם אם נגייס מלוא הכוח המקצועי שהוא חייב בשירות-צבא — לא יספיק לנו. עלינו למצוא דרך לגייס בעלי מקצוע — חימאים, מהנדסים, טכנאים, אנשי מדע והוראה — בארצות-הברית, באנגליה, בדרום-אפריקה ובשאר התפוצות שיש בהן כוחות מקצועיים בעלי איכות גבוהה — שישרתו בישראל לכל הפחות מספר שנים.

בימי ישיבות הוועד-הפועל הציוני האחרון כינסתי חברינו מאמריקה והעמדתי אותם על בעיית כוחות מקצועיים גם לצבא וגם לבנין הארץ. אם-כי במשך הזמן נחנך גם עולים תימנים ומארוקנים להיות רופאים ומהנדסים ומורים — אין אנו יכולים לחכות, ויש לכוון הנוער הלומד באמריקה שיתמחה במקצועות הדרושים לארץ, על-מנת שיבואו לעבוד פה כל ימי חייהם, או, לפחות, מספר שנים.

חברינו ראו חשיבות הבעיה הזאת ודחיפותה והבטיחו פעולה. פנינו בדרישה זו גם לחברינו בדרום-אפריקה ובאנגליה. איני יכול להניח שלא ניענה. אבל בינתיים לא נוכל לוותר על הנוער הישראלי, ויש צורך שכל אחד יבין שכל מי שטוב למפעל אחר ולמשרד אחר — טוב והכרחי גם לצבא, ועליו לשרת בצבא לפחות השנתיים שהחוק הטיל על כל אזרח.

*

ניסיתי לעמוד בקצרה על בעיות הצבא והבטחון. המלאכה קשה, ואלה שעושים אותה, ראויים להוקרה. אין חבר-אנשים בארץ העובד ביתר מסירות וביתר אמונה מהסגל היושב במטה הכללי ובמטות של החיילות והמפקדות. אין העתונות ואין הפולמוס המפלגתי המחודד מקילים עבודתם. הם קוראים ושומעים דברי לעז ושמצה שאין להם שחר — והם ממשיכים במלאכתם באמונה, במסירות, בחריצות ובמיטב יכולתם. הם יודעים הקשיים אבל הם

מאמינים, בצדק, שאפשר להתגבר עליהם, מתוך רצון טוב ומתוך מאמץ כללי — של המדינה ושל היהדות בעולם. בהגברת המתח החלוצי ובהעלאת הרמה המקצועית של צבאנו — ושל ישובנו בכלל — נחזיק מעמד ונקיים בטחוננו.

כ"ד בטבת תשי"א — 2.1.1951

חוק ההתגוננות האזרחית

הצעת החוק על ההתגוננות האזרחית המונחת לפניכם, היא פרט אחד, חשוב וחיוני, במערכת בטחוננו, הנוגע לכל אדם בישראל — לאיש ואשה, לזקן וילד, בחזית ובעורף, ומסמלת האופי החדש של המלחמה וההתגוננות בימינו, אופיה העממי והטוטאלי.

לפי החוק המוצע, יוקם שירות מיוחד בשם הג"א — התגוננות אזרחית, שיארגן וינהל עניני ההתגוננות האזרחית במדינה. להג"א יהיה תקציב שישתתפו בו: הממשלה בשליש והרשויות המקומיות בשני שלישים. ראש הג"א יתמנה על-ידי שר-הבטחון מתוך קציני צבא-הגנה לישראל. על-ידו תפעל מפקדה ארצית בסמכות מיעצת, בה יהיו חמישה נציגי הממשלה ושלושה נציגי העיריות הגדולות.

לצרכי הג"א יחולק שטח המדינה למחוזות הג"א. ההתגוננות האזרחית במחוזות אלה תתנהל על-ידי מפקחים מחוזיים, אשר יתמנו לתפקיד זה על-ידי ראש הג"א. על-יד כל מפקח מחוזי תפעל מפקדה מחוזית בסמכות מיעצת, ובה ישתתפו 3—5 נציגי הרשויות המקומיות במחוז ונציגו של משרד-הפנים.

חבר הג"א, אשר יפגע עקב מילוי תפקידו פגיעה הגוררת נכות או מוות — תשלם המדינה תגמולין לו ולבני-משפחתו, כאילו נפגע בשירות הצבא. תפקידן העיקרי של הרשויות המקומיות בענין הג"א יהיה — להקים מקלטים ציבוריים ולדאוג להקמת מקלטים בידי בעלי-בתים או בעלי-מפעלים.

החוק המוצע מחייב כל בעל-בית להקים בביתו, או בסמוך לו, מקלט בשביל דיירי הבית לפי תכנית מאושרת על-ידי הג"א. בעל עסק שעובדים בו יותר מ-10 עובדים או שמבקרים בו כרגיל יותר מ-20 בני-אדם בבת-אחת, חייב להקים מקלט מיוחד לצרכי עסקו. לא ינתן רשיון לבנין בית אם אין בתכנית הבניה מקום למקלט.

בעל מקלט חייב להחזיק מקלטו במצב תקין, ולעשות בו כל תיקון ושיפור שתדרוש הרשות המקומית.

שר-הבטחון רשאי, בהסכמת שר-הפנים, לחייב רשות מקומית להעמיד לצרכי הג"א עובדים או מגרשים שברשותה, וכן שתספק בשעת קרבות או תמרוני הג"א ציוד, כלי-רכב, אמצעי-כיבוי וחסמים אחרים, או כל עזרה אחרת הדרושה להצלחת ההתגוננות, או לפינוי האוכלוסים ולשיכונם.

מלבד הג"א ורשויות מקומיות ישותפו בהתגוננות האזרחית גם אירגונים אחרים, כגון: מכבי-אש, מגן-דוד-אדום, מפעלי-תחבורה וכדומה, ששר-הבטחון יכריז עליהם כעל אירגונים שסיועם נדרש לצרכי הג"א. כמו-כן ישותפו בהג"א מקומות-עבודה שיש בהם יותר מעשרים עובדים.

הצעת-החוק קובעת סדרי האיפול ואמצעי ההגנה על שמשות. סדרים אלה יופעלו אך ורק כשיהיה קיים מצב-הכן בהתגוננות אזרחית, כשלפי דעת שר-הבטחון מתנהלות או עלולות להתלקח פעולות איבה נגד ישראל מצד מדינה זרה.

החוק המוצע קובע שתי דרגות-עונש על עבירות נגד דיני הג"א: אחד, לשנת מאסר, לגבי העבירות שעברו בשעת קרבות, ואחד, עד שלושה חדשי מאסר, לגבי עבירות שעברו עליהן בכל זמן אחר.

*

לא אצא ידי חובתי אם לא אוסיף בהודמנות זו כמה הערות כלליות למצב הבטחון ולבעיותיו המרכזיות.

אמרתי בראשית דברי שהצעת-החוק על הג"א מסמלת האופי העממי הטוטאלי של המלחמה וההתגוננות בימינו. אין דבר זה ממצה כל משמעותה החמורה של בעיית הבטחון במדינת-ישראל. אין אולי מן הצורך להדגיש במקום זה שבעיית-הבטחון היא בעיית-היסוד של מדינת-ישראל, וחומרתה

לא פגה ולא נפתחה גם לאחר שהצלחנו לעמוד במלחמת הקוממיות נגד אויבינו המרובים. אבל חושש אני שאין מעריכים בתוכנו במידה מספקת הרצינות המיוחדת של הקשיים, הסכנות והתביעות שהבטחון מטיל עלינו; קשיים, סכנות ותביעות שאין דומה להם בארצות אחרות.

לכל ארץ ישנה בעיית בטחון שלה, ובמשטר העולמי הקיים, יתכנו ניגודים ונפתולים מכל המינים בין מדינות שונות על רקע יחסי-חץ או יחסי-פנים, על רקע של סכסוכי גבולות, בריתות ואמנות, מסחר ושווקים, גם על רקע של צורת משטר וכדומה. נפתולים אלה כי יחמירו, עלולים להביא לידי מצב של מלחמה.

אין מדינת-ישראל פטורה מבעיות אלה. אולם, מהותה של בעיית בטחוננו היא בעצם קיומנו, קיומנו כמדינה וקיומנו כבני-אדם. עלינו יש ערעור, לא על פרט זה או אחר של מדינותנו הפנימית או החיצונית, אלא על עצם היותנו. אסור לנו להתעלם מהעובדה המרה, כי יריבינו חותרים גם תחת עצמאותנו הממלכתית וגם תחת קיומנו הפיסי בכללו. וזוהי משמעותה האכזרית של בעיית בטחוננו.

*

בעיית-הבטחון של מדינת-ישראל מקפלת בתוכה כל בעיות-היסוד של הישוב, של התנועה הציונית ושל המדינה. סכנת-מלחמה בישראל היא סכנה לכל איש ואשה בישראל ולכל יהודי ויהודי בעולם, ובטחונה של מדינת-ישראל אף הוא תלוי בהליכות, ביחס ובמאמץ של כל תושבי המדינה ושל כל העם היהודי. ואין מעשה ומצב בישראל שאין לו נגיעה ישירה או עקיפה בצרכי הבטחון.

אנו מחדשים נעורי אומה עתיקה, מקוממים הריסות מולדת ובונים חברה ותרבות חדשה. עומדת לפנינו שאלה רבת תוכן ומשמעות: איך לסדר חיינו, מהו המשטר הרצוי, מה הן אשיות התרבות שלנו, מה יהיו פני חברתנו ומבנה משקנו? טבעי הדבר, שהדעות נחלקות בתוכנו, ויש מאבק פנימי כשר, אם-כי לא תמיד נעשה באמצעים כשרים, על עיצוב דמות חיינו במולדת המתחדשת. אולם גם במאבק לגיטימי זה אסור להתעלם אף

לרגע משאלה יותר חמורה ויותר דוחקת: איך להבטיח חיינו? שאלה זו בהכרח קודמת לשאלה איך לסדר חיינו, ומטעם פשוט: לא המתים יהללו יה.

*

ודווקא מפני שבעיית־הבטחון שלנו היא כה חמורה, טראגית ורבת עימס, יש רצון להתחמק ממנה ויש נטיה בציבור להתפרקות; קודם כל התפרקות נפשית ורעיונית, ומתוך־כך גם התפרקות חמרית וגופנית.

במלחמת הקוממיות גייסנו למעלה מששית הישוב. מתיחותנו הנפשית הגיעה אז לשיאה, וקשה לעמוד זמן רב במתיחות זו; — וטבעי הדבר שהמתח מתרופף. אולם ההתפרקות באה לפני זמנה, וחומר־המצב הוא בזה, שקיימים אירגונים כאלה שהם מסייעים להתפרקות וגם מטיפים לה. יש גם סיבות אובייקטיביות לכך. פעולת הבטחון ביסודה היא שלילית; וכשהב־טחון קיים לא מרגישים בו, כשם שלא מרגישים באבר בריא. או כשם שלא מרגישים זמן רב בסרטן מסוכן, עד שאיחרו המועד לרפאותו ושוב אין לו תקנה.

המאמצים הכספיים, האירגוניים והנפשיים הדרושים למערכת הבטחון הם, במובן ידוע, בזבוז כוחות. מאמצים אלה לא נועדו ליצירת נכסים ורווחה. וכשהם מצליחים אין להם תוצאות חיוביות, כי מטרתם העיקרית היא קיים השלום ולמנוע חורבן, וככל דבר רע שנמנע בהצלחה — אין חשים בו. אבל לא רק החולשות האנושיות של הציבור גורמות להתפרקות. ליצר־הרע מצטרף גם היצר־הטוב. מדינת־ישראל היא דינמית, מהדינמיות ביותר בעולם, אם לא הדינמית ביותר. תביעות היצירה וכוחות היצירה בקרבנו עצומים, ובולעים כל ישותנו. מעינות־מרץ ואמצעים כבירים מושקעים ומופעלים בלי־הרף במפעלי עליה, התישבות, בנין, חינוך, מחקר, מדע ואמנות. תביעות הבטחון לצרכיו עומדים כמפגע ליצר היצירה וצרכיה, וההתפרקות יונקת בלא־יודעין גם ממקור זה.

אחד הגילויים החמורים והמסוכנים ביותר של התפרקות זו, שהרבה גורמים ויצרים, חיוביים ושליליים, מסייעים לה, הוא שהציבור שלנו מתחיל יותר ויותר לראות את המדינה רק כנתבעת, ואת עצמם — רק כתובעים. המדינה נתבעת לכל ועל־ידי הכל — על־ידי יחידים וציבורים, גם לדברים

הכרחיים וגם לדברים שאין בהם הכרח; גם לצרכים עיקריים ודחופים וגם לצרכים טפלים שניתנים לדחיה; גם לצרכים כשרים וגם לצרכים מפוקפ־קים; ולא רק שמתעלמים מן האמת הפשוטה שאין המדינה יכולה לתת אלא מה שהיא מקבלת, אך שוכחים יותר ויותר שבתקופה זו חייבים כל איש ואשה בישראל לראות עצמם כנתבעים, לא רק לצרכי המדינה השוטפים הדרושים להם, אלא לשם קיומה ובטחונה ובנינה של המדינה, למען עם ישראל כולו.

ואם מצבים, יחסים וגורמים פנימיים דוחפים במתכוון ושל־מדעת להתחמקות מבעיה מטרידה זו, ומסייעים להתפרקות נפשית ורעיונית הפושה בקרבנו, הרי באים מצבים וגורמים בינלאומיים המחזירים אותנו להרגשת חומר המצב, ומזכירים לכל אחד מאתנו שאנו חיים על לוע של הר געש.

*

בעיית הבטחון היא בשעה זו הבעיה המרכזית של כל עמי תבל. כל מדינה שרויה עכשיו בדאגה חמורה; כל אומה חשה בסכנה הגדולה, והטראגיות המזעזעות שבמצב היא שבעצם רוצים כל העמים בשלום, אך יחד עם זה גם רודפי־השלום הנאמנים ביותר שומה עליהם להזדיין במהירות קדחתנית במלוא יכולתם ולמעלה מיכולתם.

ישנם אנשים תמימים ומיתממים המניחים שרק צד אחד יזדיין מכף רגלו ועד קדקדו והצד השני יסמוך על הצהרות השלום של המזוינים. יש להניח כי הצהרות אלה כנות, אך אין הכנות משכנעת כשהיא צוללת בתוך ים של כידונים, והפועל־יוצא הוא שגם הצד השני מזדיין במלוא כוחו, ואף הוא מצהיר, לא בלי כנות, על שאיפתו לשלום.

אין כל הכרח שתפרוץ מלחמת עולם. אין זו גזירה מן השמים שאין לעמוד בפניה. טרם הוכרע הדבר שמחר או מחרתיים תתלקח שלהבת עולמית. אך אין איש יכול לערוב שבזמן מן הזמנים לא יתרחש האסון ולא תתלקח המלחמה. וכל עם נדרש עכשיו לשנים: להיכון במלוא המרץ והקצב לכל צרה שלא תבוא, ולהמשיך במאמצי שלום ולהגבירם. כל שנה

של שלום זהו רוח נקי גם לאנושות כולה ולכל עם ועם, אבל אין מנוס בשעה זו ממירוץ הזיון בעולם. ובמה יגמר מירוץ זה? — רק הימים הבאים יגידו.

אין זה נכון שבעולם יש רק שני צדדים. נכון הדבר שהעובדה הפוליטית המרכזית בימינו היא מציאותן של שתי מעצמות ענקיות, המתחרות ביניהן על הגמוניה בעולם, אם כי אין כל הכרח שתפרוץ מלחמה אף בין שתי אלה, אבל אין זה נכון שכל העולם מתחלק לגוררים וכפופים של צד זה או צד שני.

יש בלי ספק מדינות בובות, וממשלות בובות, שאדונן מדבר מתוך גרון, והן משועבדות בנפש ובגוף לרצון התקיף. ואולי טבעי הדבר שמדינות אלה מאמינות או מתימרות להאמין שאין שום מדינה אחרת שונה מהן, ואין עוד כלל בעולם מדינות בנות־חורין ועצמאיות. התפיסה הטוטאליטרית אינה מבחינה בדרגות ומכירה רק בשני צבעים; או כולו שחור, או כולו לבן; או כולו זכאי או כולו חייב. חלוקה פשטנית זו של בני־אדם ושל עמים — אין לה שחר. יש זיקה ותלות הדדית בין כל העמים הגדולים והקטנים, ואין שום אומה ומדינה, אפילו הגדולה ביותר, עצמאית בהחלט ופטורה לגמרי מכל זיקה לאחרים. העולם בימינו, כלומר כדור הארץ, מהווה עכשיו יחידה אחת כאשר לא היה הדבר הזה אף פעם בהיסטוריה האנושית.

אולם מחוץ למעצמות האדירות וגרוריהן הבובות, יש עולם רחב, ובו הרבה עמים בני־חורין, במידה שאפשר לאומה להיות בת־חורין בעולם ששליט בו חוק זיקה הדדית; יש עמים שאינם כפופים מראש לשום צד, אלא קובעים יחסם בכל פעם ובכל מקרה לגופם של דברים, מבחינת הטוב והרע לכלל האנושי, ומבחינת הטוב והרע לעצמם, ועמים אלה רוצים בכל לבם בחיזוק השלום, ורצון עמים אלה מהווה גורם חשוב במדיניות הבינ־לאומית, ואין לזלזל בו ואין להתעלם ממנו.

מדינת־ישראל היא אחת המדינות האלו.

המפתח לשלום בעולם אינו נתון בידי מדינת־ישראל. אנו אומה קטנה, נתונה בקשיים גדולים ועמוסה משימות אדירות, ועלינו להכיר במעמדנו הצנוע. כל התרברבות רק תעשה אותנו לצחוק ולקלס. אבל אין אנו כמות

אפסית ואין אנו חדלי-אונים, לא במובן הכמותי, הגופני, הצבאי, וודאי לא במובן המוסרי והפוליטי.

נוכל להיות — ועלינו להיות — גורם מסייע לחיזוק השלום בעולם, יחד עם עמים אחרים השואפים כמונו בכל לב לשלום. אולם המפתח נמצא בידים אחרות — ואין לנו שליטה עליו. ואנחנו שותפים לדאגה הקשה המטרידה בשעה זו כל עמי תבל.

*

אולם החרדה והדאגה של העולם כולו אינה ממצה חרדתנו ודאגתנו אנו. נוסף לסכנת המלחמה העולמית, תלויה על ראשנו סכנה מיוחדת — מזימת ההשמדה מצד שכנינו.

ההזדיינות בארצות-ערב, רק ילדים יכולים לחשוב שהיא נועדה למלחמה בעד או נגד ארצות-הברית או ברית-המועצות. כלי-זינן אם יופעלו — אך ורק נגדנו יופעלו, ואויבינו גם אינם מסתירים כוונותיהם. מזמן לזמן הם מכריזים בגלוי וברמה על סיבוב שני. החרפת המתיחות הבינלאומית כשהיא לעצמה מחמירה סכנת הסיבוב השני.

גם פה אין כל יסוד לבהלה; גם פה אין אנו צריכים להניח שאנו עומדים ערב מלחמה. אין כל הכרח במלחמה, אולם מניעתה אינה נתונה בידינו, ועלינו להיכון לכל צרה שלא תבוא. אנו נתבעים לדריכות מוגברת ולכוונות יעילה — תוך כדי המשכת נסיונות ומאמצים לקיים ולהבטיח השלום ולכרות ברית ידידות עם כל אחד משכנינו הרוצה בכך.

אין להחמיץ שום פעולה חיונית וחשובה ללא עונש כבד בסופו של דבר. אולם כל החמצה בשטח הבטחון, עלולה להיות פאטאלית, פשוטו כמשמעו: כל החמצה עלולה לחתוך גורלנו לחיים ולמוות. גורם הזמן קובע ומכריע בענייני בטחון, כאשר אינו גורם ומכריע בשום ענין אחר.

*

והשאלה מתעוררת: הנוכל לעמוד? השאלה היא כפולה: (א) הנוכל לעמוד במקרה של מלחמת עולם? (ב) הנוכל לעמוד בסיבוב השני, אם נותקף על-ידי שכנינו?

אני מעיז לענות בחיוב על שתי השאלות הללו — אם נקיים התנאים

הדרושים להתגוננותנו, והראשון בתנאים הוא רצוננו וחסננו המוסרי. אמרתי שכל התרברבות מצדנו תעשה אותנו לצחוק ולקלס, ואנו חייבים להכיר במעמדנו הצנוע. התרברבות צבאית היא הרבה יותר חמורה: כאן הסכנה היא לא רק להיות נלעג, אלא להתרסק ולהישחק. אין מדינת-ישראל יכולה וצריכה להתמודד עם שום מעצמה הראויה לשם זה, ולא רק עם מעצמה אדירה כארצות-הברית או כברית-המועצות. לאשרנו לא נשקפת לנו סכנה כזאת, ואין להעלות על הדעת דו-קרב בינינו ובין אחת המעצמות שבאסיה, אירופה ואמריקה, שמחוץ למזרח התיכון.

אולם השאלה העומדת לפנינו היא לא התמודדות של דו-קרב, אלא אם יש ביכלתנו לעמוד על קיומנו ועל עצמאותנו במקרה של סכסוך גלובאלי, כשכוחות עולמיים יעמדו זה מול זה בכל הזירות בחמש היבשות ובשבעת הימים. הנוכל במקרה כזה להגן על שלומנו ועל ריבונותנו? אינני מהסס לענות על שאלה זו בחיוב מלא — בתנאים שעוד אעמוד עליהם בהמשך דברי.

בקנה-מידה של כוחות-העולם, כוחנו הוא כמעט אפסי, ואין בידינו להכריע כף המאזניים של מלחמת עולם, אולם בפינה קטנה וחשובה זו של כדור הארץ, אנו מהווים כוח לא מבוטל, וכל תוקף זר, כשעודנו עסוק בחזיתות השונות במלחמת-עולם כללית, יצטרך לחשוב ולשקול הרבה פעמים, בטרם יחליט לתקוף אותנו ולהעמיד נגדו מלוא הכוח וההתנגדות של מדינת-ישראל.

אני בטוח שמדינת-ישראל לא תתן יד לשום מעשה תוקפנות נגד מישהו באיזו אמתלה שהיא.

מותר לנו, מותר לכל אחד מאתנו, לדון משטרים זרים לשבט או לחסד, אבל אין לנו כל צורך ואין לנו כל זכות ואפשרות לתת יד לתוקפנות בגלל איזה משטר שלא נראה לנו. אולם יש לאל ידינו להגן על קיומנו, על עצמאותנו, על ריבונותנו, על חירותנו הפנימית והחיצונית במקרה של סכסוך עולמי, לא פחות מאשר כל אומה אחרת. אין אנו חדלי-אונים וחסרי-ישע במקרה כזה וגם לא במקרה של סיבוב שני.

אנו חזקים עכשיו הרבה יותר משהיינו במלחמת הקוממיות. לא אכנס

כאן בפרטים, אבל אני יכול להגיד שמבחינה צבאית כוחנו עכשיו גדול לפחות פי שנים משהיה לפני שנתיים. אבל הבחינה הצבאית בלבד — והכרה זו מן ההכרח שתהיה נחלת כל ציבורנו, כי בחיינו היא — אינה מספיקה לא במקרה של סכסוך לוקאלי ולא במקרה של סכסוך גלובאלי.

*

היה זמן שמלחמות היו התמודדויות צבאיות בלבד, על פי רוב התמודדות של צבאות פרופסיונליים. העמים כמעט שלא הרגישו במלחמה, אם-כי בעקבות המלחמות היו עמים וארצות עוברים מיד שליט אחד לרעהו. עצם דבר המלחמה לא פגע ולא נגע בעם; רק החיילות המקצועיים נפתלו, נאבקו, נלחמו, ניצחו או נחלו מפלה. לא כן היום. המלחמה בימינו היא מלחמת עמים ומלחמה טוטאלית. אין איש ואשה, אין זקן וילד חפשי מפגיעת המלחמה.

המלחמה היא טוטאלית לא רק מבחינה פאסיבית, מבחינת הסובלים, אלא בעיקר מבחינה אקטיבית, מבחינת הכוח המכריע במלחמה. מכריע לא רק כוחו של הצבא אלא עצמתו הכוללת של העם במלואו, עצמתו המשקית, הכספית, המקצועית-הטכנית, המדעית והאירגונית, ועל הכל — חסנו המוסרי הנפשי. קובע לא הצבא — ולו גם המאומן והמצויד ביותר, — קובע העם כולו על יכולתו החמרית ועל הרוח המפעמת בתוכו, כפי שראינו במלחמת-העולם השניה ובמלחמתנו אנו.

העננים המתקדרים בשמי העולם והעב השחורה שאינה נמוגה אף לרגע בשמי ארצנו — מחייבים אותנו לפשפש ולבדוק באיזו מידה אנו מוכנים לבאות; לא רק צבא-הגנה לישראל יעמוד במבחן העליון, אלא כולנו, כל העם השוכן בציון, על כל חוגיו, תאיו ופלגותיו, הוותיקים והחדשים. אני מדגיש ואומר בכוונה: העם השוכן בציון. בכל שאר המשימות וביחוד במשימה המרכזית והעליונה, קיבוץ גלויות, אנו זקוקים ומצפים לעזרת העם כולו. עזרה זו באה ותבוא. אולם מן ההכרח שנדע ונכיר, כי בקיום בטחוננו אנו חייבים להישען אך ורק על עצמנו, על אלה שהם כאן, לא באשר בטחונה של מדינת-ישראל אינו נוגע לכל העם היהודי — אין דבר שנוגע לו יותר מדבר זה — אלא באשר רק הנמצאים פה יוכלו להגן

עליה, ואסור לנו בשום אופן להיעגן לעזרה מן החוץ. שומה עלינו לעמוד על נפשנו בכוחנו אנו, כי בשעת המבחן יתכן שנהיה מנותקים מכל העולם. במלחמת הקוממיות הגיעו אלינו אלפי מתנדבים מן הגולה. אין כל ודאות כי דבר זה יתכן במבחן הבא.

מכיוון שרק כוחו הטוטאלי, החמרי והרוחני, של העם יכריע במלחמה, עלינו לראות הדברים כמות שהם ולא להשלות עצמנו בשמות נאים ומטעים. ובראש-וראשונה אסור עלינו להתעלם מן העובדה, שעם ישראל, שהוא משען-המבטחים היחידי שלנו, הוא עדיין קיים בכוח ולא בפועל. וזאת, לא מפני שרובו המכריע, כתשע-עשריות ממנו, איננו פה, אלא גם הנמצאים פה רבים הם עדיין רק בשלב של התהוות לעם. לעינינו קם תהליך של יצירת עם ותהליך של יצירת מולדת, ושני תהליכים אלה שלובים זה בזה, אבל התהוותנו לעם הוא תהליך ממושך הדורש הרבה שנים, ואולי הרבה דורות. חרב המלחמה התלויה על ראשו אינה נותנת לנו שהות יתירה, ובלי קפיצת-הדרך בגיבוש העם ובבנין המולדת לא נעמוד ביום-פקודה. ההכרח בקפיצת הדרך התנה ומתנה דרכה של מדינת-ישראל מיום היווסדה. הוא מצווה עלינו דברים מנוגדים כאילו להגיון המקובל ולנסיון הבדוק, ולעתים קרובות גם לאינטרס הפרטי ולצרכים המוצדקים של כל איש ואשה בישראל.

*

מתוך הכרח בקפיצת-הדרך, נקטה ממשלת ישראל במדיניות-עליה שאין לה דוגמה בתולדות העמים; מדיניות אשר למסתכלים רבים מבפנים ומבחוץ נראית, — לא לגמרי בלי יסוד, — כמדיניות הרת סכנות ואסונות למדינת ישראל. מאז קום המדינה, בערך שנתיים וחצי, כמעט שהוכפל הישוב במדינה. ממאי 1948 עד סוף 1950 עלו ארצה למעלה מ-520,000 איש. הדבר דומה כאילו נכנסו לאמריקה בתקופה זו מאה ועשרים מיליון איש, ולרוסיה — מאה וששים מיליון איש. ידידים רבים ונאמנים למדינת-ישראל נבהלו מתוספת עצומה ומהירה זו של אוכלוסים מחוסרי-אמצעים, ורבים מהם גם נטולי נכסי-תרבות, והזהירונו שקצב זה בעליה יכשיל אותנו לא רק מבחינה כלכלית, אלא גם מבחינה מדינית וחברתית. גם

כמה מנהיגים ציונים, שאין להטיל ספק בציונותם, טענו נגד קו זה, והיו נימוקים כבדי-משקל בטענותיהם. ואין איש בארץ שאינו רואה כל הקשיים הכרוכים בעליה רבתי זו. חלקים רבים של הישוב הוותיק אינם רוצים לשאת בעול הקשה, ואינם מטים שכם, וגם מגלים בצורות שונות, בידועים או בלא יודעים, מורת-רוחם ממדיניות זו.

אולם מדיניות נועזה זו, ואולי גם מסוכנת, — נגזרה עלינו מטעם בטחון המדינה, גם אילו רצינו להתעלם מנימוקים אחרים, חיוניים אף הם. ואם אמרתי כי עכשיו אנו חזקים, מבחינה צבאית, פי שנים מאשר היינו לפני שנתיים, הרי זה במידה רבה פרי מדיניות העליה. עלי להוסיף שחיוזקנו הצבאי אינו כמותי בלבד, אולם ראשית בטחון — עליה רבתי.

אפס, עליה אינה הסעת יהודים מחופי רומניה או צפון-אפריקה או משדות-התעופה של עיראק ועדן לישראל. יש חבלי קליטה, וקליטת עולים היא בעיה בטחונית כשם שהיא בעיה כלכלית, חברתית ותרבותית. ובדרכי הקליטה ואמצעיה אין אנו יכולים להתעלם מצרכי הבטחון ומכוחות הבטחון. צבא-הגנה לישראל לא יעשה שליחותו הבטחונית אם לא יהיה גורם חשוב בקליטת העולים.

קליטת עולים אינה כרגיל מתפקידי צבא, אולם בטחון ישראל אינו כבטחון אומות אחרות. בלי קליטת העליה, בלי הנחלת הלשון לעולים, בלי הצמדת העולים לערכי האומה ולחזונה בעבר ובעתיד, בלי השרשתם בעבודה ובמשק, בלי הכשרתם להתגוננות, לאיחוי קרעי השבטים, בלי הפיכת אבק-אדם ליחידה לאומית מגובשת — לא יתכן בטחוננו. משום-כך הקימונו נח"ל, הנותן הכשרה חלוצית לנוער בצבא, ומשום-כך נשלח הצבא למעברות, וחיילינו עושים עבודתם בקרב מחנות העולים במסירות, יעילות והצלחה.

אבל קליטת העליה לא תיעשה על-ידי הצבא בלבד; ודווקא משום שהיא בעיה בטחונית ממדרגה ראשונה, היא מוטלת על כל העם, על כל איש ואשה ועל כל תא, אירגון וחטיבה בישראל.

קצב העליה ומהירות קליטתה, קליטה חמרית ורוחנית, יקבעו יותר מכל את בטחונה של מדינת-ישראל. אין זה ענין אך ורק למנגנון של המדינה

ולהנהלת הסוכנות. בלי מאמץ מתנדב של העם על כל שדרותיו, ובראש וראשונה של מנהלי עבודה ואנשי משק, מורים, רופאים ואחיות, לא יעשה הדבר, והדבר הוא בנפשנו.

*

יישוב הגבולות והשטחים הריקים — אף הוא תפקיד בטחוני ראשון במעלה, שאינו נופל הרבה מחשיבות העליה. התרכזות מחצית הישוב בחבל הירקון, בסביבות תל-אביב, מהווה סכנה חמורה לבטחוננו, זאת אומרת לקיומנו. מלחמת-הקוממיות גילתה מה היה הערך המלחמתי, לא רק הטקטי אלא גם האסטרטגי של הישובים סביב ירושלים, בדרום, בגליל ובעמק הירדן. ושוב, נגזרה עלינו מדיניות התישבותית בלתי-מקובלת, לא בעולם וגם לא אצלנו.

אנו עם של אדוקים ושמרנים, לרבות האפיקורסים והמהפכנים שבתוכנו. כאשר אנו נאחזים ברעיון, בדוגמה ובאמונה, אין אנו זזים מהם, גם אם בחליפות הזמנים והתנאים המושגים מתרוקנים מתכנם; הדברים שהלמו תכלית רצויה בנסיבות מסוימות מחייבים שינוי דרך בנסיבות חדשות. אין אנו יודעים לראות הדברים בייחודם ובהתחדשותם, במסגרתם המציאותית שאינה קופאת על שמריה, אלא משתנה בלי הרף. אנו ניגשים לכל בדעה קדומה אשר נשתרשה בתוכנו בתנאים אחרים ובנסיבות שחלפו.

אנשי המעשה חניכי-המסחר אינם מבינים למה משקיעים כל-כך הרבה כוחות ואמצעים לגידול עגבניות בשממות אילת, בשעה שאפשר לגדלן בקלות בשרון, או פשוט לקנותן בשוק הירקות בתל-אביב. קשה להתנגד לכך כי מבחינה מסחרית צרופה אין שום חשבון, בכל אופן לא בימינו אלה, לגדל עגבניות ואבטיחים באילת ובערבה, אולם לפיתוח הנגב ולהגנת אילת אי-אפשר בתקופה זו לגשת באמת-מידה מסחרית בלבד.

יש גם מערערים — ולא בלי יסוד — על שיטות-ההתישבות החדשות שלנו. אולם התישבות עממית רבת-היקף ומהירת-קצב אי-אפשר לעשות באותה הדרך המשוכללת שבה נעשתה ההתישבות „בימים הטובים ההם“, כאשר העליה באה טיפין-טיפין. מלאך הבטחון עומד עלינו כחרב מתהפכת ומצווה עלינו איכלוס מהיר של אזורי הגבולות והשטחים השוממים הנרח-

בים. עלינו לסול מסילות חדשות להתישבות מהירה בתקופת עליית המונים וקיבוץ גלויות.

אני מאמין שפיתוח הנגב יהיה בעתיד למקור של רווחה רבה וגם למעיין של רווחים, — ואיני מזלזל לא ברווחה ולא ברווחים — אולם אני מוכן לקבוע נפשי ומעמדי ולהתריע השכם והערב, כי הבטחון קודם לרווחים וגם לרווחה.

*

התנאי השלישי לבטחוננו — כשרנו החרשתי. במדינה שבמרכזה עומדת המשימה העליונה של קיבוץ גלויות, אין ערוך לתעשיה כגורם לקליטת עליה, אולם הפעם אנו עוסקים בפרשת הבטחון. ואני אומר: בלי תעשיה ענפה ובלי כושר טכני גבוה לא נעמוד. לכל תעשיה יש ערך רב במערכת הבטחון, אולם חשיבות יתירה נודעת לתעשיות-יסוד מסוימות, שלא אעמוד עליהן כאן בפרוטרוט, שאנו מטפלים בהקמתן ובהרחבתן. בתעשיה שמור כר נרחב ליזמה פרטית של יחידים, חברות, קואופרטיבים וקיבוצים, אולם הבטחון מחייב את המדינה ליזמה ממלכתית בתעשיות-היסוד. הממשלה חייבת בפיתוח תעשיות-יסוד, עם או בלי הון פרטי של יחידים, חברות, קואופרטיבים וקיבוצים, כי אי-אפשר לבטחון בלעדיהן, והכוונה איננה לתעשיות צבאיות בלבד.

אינני רשאי לסיים את דברי מבלי לעמוד במלים אחדות על גורם אחד שהוא, לדעתי, עיקר-העיקרים ביכולת עמידתנו במבחן העליון הצפוי לנו ביום פקודה, — זהו הגורם המוסרי.

לבטחוננו דרוש צבא, וצבא רב ומשוכלל בצידו, באימונו, במשמעתו ובכשרו הקרבי; דרושה לנו תחבורה מהירה ביבשה, בים ובאוויר; דרוש לנו קשר טוב עם כל הנקודות במדינה; דרוש לנו כושר טכני מקצועי ומדעי ממדרגה עליונה; דרושות לנו חקלאות וחרושת, אשר יספקו צרכינו העיקריים מתוצרת המדינה; דרוש לנו נשק חדיש ומספיק מכל המינים. בלי כל אלה — לא נעמוד. אולם, כל אלה כשהם לבדם — לא יספיקו, אם לא יהיה לנו עם נאור גבורה, מאמין בשליחותו ההיסטורית. לא הרובה, התותח והמטוס נלחמים ומנצחים, אלא האדם החי המשתמש

בהם. וכשרו של אדם לעמוד בפני אש ומוות, יכלתו להילחם, לנצח ולמות, תלוי לא רק בכשרו הטכני ובידיעתו המקצועית — כי אם ברוח המפעמת בתוכו.

ואני רואה בהתפרקות הנפשית והמוסרית הפושה בציבורנו — אויב מספר א' למדינת-ישראל; התפרקות זו מסוכנת לבטחוננו יותר מצבאות האויב. אנו כאילו חיים בגן-עדן של טיפשים; משתוללת הוללות בכל חוגי הציבור הוותיק והיא חודרת גם לחוגי העליה החדשה. התביעות מהמדינה הולכות ומתרבות, והתביעות מעצמנו — הולכות ופוחתות כמעט עד לאפס. שכחנו, כי מדינת-ישראל אינה פרה חולבת, אלא שופר המשיח לקבץ גאולים.

הוגה יהודי גדול במאה ה-17 קבע שיש לראות כל הדברים מבחינת הנצח. בחינה מטאפיסית זו אינה הולמת צרכי מדינה. אפילו לא צרכי מדינת-ישראל. אולם, אנו מצוים על בחינת הדור, אם לא בחינת דורות. ונתחייב בנפשנו אם נראה הכל אך ורק מבחינת הרגע, מבחינת חטוף ואכול, חטוף ושתה. עלינו לחיות גם מחר ומחרתיים, והמחר מוכרע על-ידי היום.

על דורנו נפל גורל קשה וגדול — להקים מדינה, להגן עליה, לבנותה ולטפחה. זכינו למעשה גדול מכל אלה — לקיבוץ גלויות. ואנו הדור הקובע בתולדות האומה. זאת אומרת — אנו דור הנתבעים, כאשר לא היה אולי בתולדות ישראל. נצליח לבצע משימת הדור — בטחון המדינה וקיבוץ גלויות — אם נאמין בשליחותנו ההיסטורית ונדע להציג תביעות ראשוניות ומכריעות לעצמנו; כל אחד מאתנו לעצמו.